

Juridiska fakultetskansliet

Justitiedepartementet

Remissvar av Europeiska kommissionens förslag till förordning och radsbeslut om skydd för utsatta vuxna

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över *Europeiska kommissionens förslag till förordning och radsbeslut om skydd för utsatta vuxna*.

Allmänt

Juridiska fakultetsnämnden instämmer i uppfattningen att det finns behov av gemensamma regler i EU om behörig domstol, tillämplig lag och ömsesidigt erkännande av åtgärder till skydd för utsatta vuxna vid gränsöverskridande situationer och om inrättandet av ett europeiskt fullmaktsintyg och sammankoppling av myndigheters register, COM (2023) 280. Juridiska fakultetsnämnden instämmer även i uppfattningen att ett lämpligt ramverk är 2000 års Haagkonvention om skydd för vuxna i internationella situationer, COM (2023) 281 (jfr Juridiska fakultetsnämndens yttrande rörande SOU 2015:71). I likhet med regeringen menar Fakultetsnämnden att förordningen inte bör bli mer långt-gående eller detaljerad än nödvändigt.

Benämningen ”utsatta vuxna” kan föra tankar till social utsatthet. En alternativ benämning skulle kunna vara ”hjälpbehövande vuxna [alternativt skyddsbehövande vuxna]”. Enligt Fakultetsnämndens mening svarar det bättre mot benämningen ”adults in need of support”.

Kapitel I Tillämpningsområde och definitioner

Artikel 2 Tillämpningsområdet

Det står visserligen klart att förordningen, i likhet med 2000 års Haagkonvention om skydd för vuxna (Haagkonventionen), ska omfatta framtidsfullmakter. Detta framgår inte tydligt av det tillämpningsområde som anges i Haagkonventionens artikel 3 men väl av artikel 15 som omfattar ensidiga handlingar från den vuxne själv – t.ex. utseende av en framtidsfullmaktshavare. Det fram-går också indirekt av att officiella handlingar omfattas, vilka huvudsakligen torde vara olika former av framtidsfullmakter. Om det finns ett önskemål om att behålla samma formuleringar som i Haag-konventionen bör det åtminstone i ett skäl klargöras att framtidsfullmakter och liknande handlingar omfattas.

Kapitel IV Erkännande och verkställighet av åtgärder

Juridiska fakultetsnämnden

Artikel X Anpassning

Skyddet för vuxna tar sig många olika former i EU:s medlemsstater och är inte direkt översättbara. Ett utländskt beslut kan därför behöva anpassas till närmast liggande motsvarighet i nationell rätt. Även om anpassning till närmast liggande nationella åtgärd kan sägas vara en allmän EU-rättslig princip (se DHL Express France, C-235/09) skulle det bidra till tydligheten med en uttrycklig regel (jfr. art. 54 i Bryssel I-förordningen). I någon mån täcks dock denna situation av artikel 14 i Haag-konventionen, enligt vilken villkoren för tillämpningen av ett beslut bestäms av lagen i den lag i vilken beslutet ska tillämpas.

Artikel 10 Grunder för att vägra erkännande

Artikel 10.2 a anger som grund för vägrande av erkännande att den vuxne inte har fått möjlighet att yttra sig och som enda undantag anges brådskande fall. Det kan dock även i andra fall vara så att det inte finns möjlighet eller är lämpligt att höra den vuxne, t.ex. då vederbörande ligger i koma eller saknar tillräcklig kognitiv förmåga för att ett hörande ska vara meningsfullt. Texten är förvisso hämtad från artikel 22.2 b i Haagkonventionen men här kan ett avsteg från ”likhetsprincipen” vara motiverat. Om inte annat borde det förtydligas i ett skäl att denna vägransgrund inte ska tolkas snävt i enlighet med ordalydelsen.

Artikel Y Vilandeförklaring

Det saknas regler om möjlighet att låta verkställigheten, ett mål om erkännande eller icke-erkännande eller ett mål i vilket frågan om erkännande eller icke-erkännande uppkommer vila helt eller delvis om talan har förts mot åtgärden eller intyget i ursprungsmedlemsstaten eller tidsfristen därför inte har löpt ut eller om en fristående talan om erkännande eller icke-erkännande har väckts i erkännandestaten.

Kapitel VI Samarbete

Artikel 26 Allvarlig fara/överflyttning

Om en vuxen för vilken det beslutats om godmanskap, förvaltarskap, förmyndarskap eller liknande flyttar till en annan medlemsstat är en av förordningens fördelar att ett beslut om sådan åtgärd gäller även i andra medlemsstater och att gode mannen etc. behåller sin rätt att företa rättshandlingar i den skyddade vuxnes intresse även efter att denne förvärvat nytt hemvist. I längden är det dock inte lämpligt och det bör utses en ny person i den vuxnes nya hemvistland som kan ta tillvara dennes intressen. Domstolar och myndigheter har behörighet att fatta beslut om detta men det förutsätter att de medvetandegörs om behovet. Artikel 26 förutser visserligen att de behöriga myndigheterna i den skyddade vuxnes hemvistland ska informera de behöriga myndigheterna i det nya hemvistlandet om skyddsåtgärder som vidtagits men detta förutsätter allvarlig fara. En sådan informationsskyldighet bör föreligga även i andra fall och kanske behövs även något slags mekanism för överflyttning av en åtgärd från en medlemsstat till en annan.

Artikel 28 Medling

Det är svårt att se att medling eller alternativ tvistelösning har någon roll att spela i fall av skydd för vuxna. När det är fråga om att fatta beslut om skyddsåtgärder för en vuxen är det fråga om indispositiva rättsregler och det finns inga parter i vanlig mening att medla mellan. Man kan naturligtvis tänka sig tvister med tredje man om giltigheten av rättshandlingar företagna med stöd av en (påstådd) framtidsfullmakt men inte heller sådana tvister lämpar sig särskilt för medling eller alternativ tvistelösning. Bestämmelsen bör utgå.

Kapitel VII Europeiskt företrädarintyg

Det är viktigt att det säkerställs att företrädarintyget är tillförlitligt, dvs att förordnandet inte har återkallats eller att företrädaren har entledigats från sitt uppdrag. Vidare är det av vikt för banker och andra finansinstitut att intyget tydligt anger vad företrädaren har för befogenheter och om det krävs något ytterligare godkännande från huvudmannen själv eller från myndighet (motsvarande överförmyndarnämnden). Det kan förmodas att antalet personer som agerar med stöd av en framtidsfullmakt kan komma att öka. Möjligheten att inrätta ett företrädarintyg bör därför även omfatta framtidsfullmakt.

Kapitel VIII Upprättande och sammankoppling av skyddsregister

Förslaget till förordning omfattar förslag om att underlätta digital kommunikation och som ett led i detta att medlemsstaterna ska upprätta vissa register som ska kunna sammankopplas. Fakultetsnämnden framhåller att det är angeläget att skyddet för enskildas integritet säkerställs.

Ett särskilt register i vilket samtliga åtgärder till skydd för vuxna samlas skulle komma att innehålla synnerligen integritetskänslig information och för att ett sådant ska kunna motiveras krävs mycket starka skäl. Enligt fakultetsnämndens uppfattning klarar ett sådant skyddsregister inte en proportionalitetsprövning. Mervärdet i form av ständigt uppdaterad information om den vuxnes skyddsstatus överväger inte den inskränkning i den personliga integriteten ett sådant register skulle innebära. Kravet på samarbete mellan centralmyndigheter och inrättandet av ett europeiskt företrädarintyg bidrar tillräckligt till det ömsesidiga erkännandet av åtgärder och det går att erhålla information om en viss åtgärd fortfarande består utan att all information om skyddsåtgärder behöver samlas i ett enda register. För övrigt skulle ett sådant register inte bli heltäckande eftersom det inte kommer att omfatta vare sig framtidsfullmakter eller anhörigbehörighet.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Yttrandet har beretts av professor Michael Hellner och forskare Johanna Schiratzki. Föredragande har varit Sandra Persson. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jessika van der Sluijs

Sandra Persson